

САХА РЕСПУБЛИКАТЫН ВИЦЕ-ПРЕЗИДЕНТ А.К. АКИМОВ МУГУДАЙГА СЫРЫЫТА

Бу дьыл олунньу 1 күнүгэр СР вице-президент А.К. Акимов СР Правительствотын 2005 сыллаагы үлэтин отчуотугар Таатта улуугар сылдыан баран, Мугудай нэһилигэтин үлэтин-хамнаһын билсэн, дьонун-сэргэтин санааларын истэн барда. Манна киһи сага тутуллубут бэртээхэй спортивной саалага, улуус киэн туттар пишекомбинатыгар, балыһатыгар сырытта.

Кэнээри ычат туһугар тутуллубут арынай спортивной саалага нэһилиэк общественноһа, олохтоохторо, ветераннара республикабыт биллэр-көстөр, бөдөн салайааччытын Александр Константиновичи үөрө-көтө, айхаллыы көрүстүлэр. Дьахтар сэбиэтин председателэ, балыһа бэлэстэрэ, быһылыттан тэриллэн үлэлээн эрэр доруобуйа куллубун салайааччыта Л.Я. Оконешикова бу үктэнэн турар спортнай хайыскаларга дьаректанар, оһолорго үөрэнэр усуллубуйа тилэри тэриллэбитин этэн туран, күндү ылдыыка спортнай саала тутуллубуттар күүс-көмө өйбүл, тирэх буолбугар нэһиликэниэ аатыттан бары махтаһын тирээтэ. Онтон нэһиликкэ, улууска чөл олоһу актыыбынай пропагандалааччы, оһуола физкультурага учуутала П.И. Собакин: "Убаастабыллах Александр Константинович! Бүгүн Чурапчы улуунун спортивной общественноһын улахан муньаага буолла. Онно биһиги Президентимиз В.А. Штыров аатыгар ынырыы сурук ылыныбыт. Кэнниги сылларга Чурапчы улуунун спортивной ситиһилэрин учуоттаан туран, ол курдук Манчаары Баһылай аатынан спартакиадага III миэстэбэ, дьахталлар республикатаагы спартакиадаларыгар III миэстэбэ, үөрөнчэчилэр спартакиадаларыгар III миэстэбэ, улуустар икки ардыларынаагы күрэхтэһингэ хампаанданан II миэстэбэ тахсыбыллытын, биһиги улууспут общественноһа 2010 сыллаагы спортивной ооньнууларга Чурапчыга ытырга көрдөөр. Маны таһынан улууспут транспортнай схемата табыгастааһынан, ол эбэтэр хотугу улуустары кытта ситимниир Халыма федеральной суола баарынан, бүтүн Россияга соһотох Чурапчытаагы физ-

культура уонна спорт института баарынан, бу барыта спортсменнэри түбэрэр табыгастааһынан, стадион, манеж, тустуу саалата уо.д.а. элбэх спортивной тутуулар барытыгарынан, дьон-сэргэтэ түмсүүлээгинэн, баар кыахтары толору туһанан, маньык киэн тэриһиннэри ыта үөрүйэхинэн биһигини өйүү уонна В.А. Штырова биһиги этиһитин тиздирэ дьон эрэнибит!" — дьин этэн туран, муһубут дьон доһсун ытык тыастарынан доһуобулланан, улуус аатыттан Республика Президентигэр сурук туттарда.

Вице-президент А.К. Акимов Чурапчы улуунун дьонугар туһаайан Таатта улуугар Правительство отчуота ситиһилээхтик ааспытын, Таатта дьон-сэргэтэ СР Правительствотын ытыар араас өрүттээх үлэлэрин, чөл олоххо, суол, оһуола тутууларыгар, экономикага, социальнай эйгэбэ ытыһылар дьаһаллары өйүүллэрин биллэрбиттарын кэпсэтэ, ол тыһан баран кыаллыбат болпуростар биллэрин даһаны элбэхтэрин бэлэстэтэ. А.И. Софронов-Алампа, А.Е. Кулаковский, П.А. Ойуунускай, Суорун Омоллоон уо.д.а. улуу суруйааччылардаах Таатта улуунун дьон-сэргэ оһуон геронимскай эпоһа — оһонхо Аан дойдуга шедөөр буолбутуттан үөрэллэрин кэпсэтэ. Саха норуота сүдү ситиһиллэрини — саха оһук тыла, фольклора баарын, ону аһан күүстэрин туһулуур дьин этэн туран, бары Чурапчы улуунун олохтоохторун бу ситиһинэн эрдэлэтэ.

Мань таһынан Саха сирин салалтата дьон-сэргэ чөл олохтоох, чэпчэп-чэбдик буоларыгар улахан бодомтону ууарын, маньык элбэх спортивной тутуулар Россия хама да регионугар ытыллыбатахтарын, быһыл норуоттар икки ардыларынаагы спортивной ооньнуулар Сунтаарга, кэлэр сылларга Алдан, Нерюнгри улуустарыгар ытыар былааннаахтарын, Мэҥэ-Ханалас улуугар дьин этэн курдук стадионнары бары улуустар киһиһиргэр тутар саналаахтарыгар тохтоото. Азия оһолорун ооньнууларга аан дойдуга тахсан биһирэммитин, аһылах аһаһаһах саха норуота ытыар тэриһиннэриттэн сөмүтүтэрин кэпсэтэ.

Чурапчы улууһа үп-харчы кырымчыгар дьон-сэргэни көбүлээн, үп-харчы булан, үтүө дьыала чэрчиптэнэн олус элбэх социальнай, спортивной объектары тутууга үлэлэлэрин, атын улуустарга холобур буоларын, үрдүктүк сыһаналырын, махтанарын тоһоһолоон бэлэстэтэ. Быһыл Чурапчыттан тахсыбыт чулуу тустууктарбыт Монреальга кыайыларын 30 сылыгар, Саха Республикаларыгар көнүл тустуу 50 сылыгар аналлаах улахан тэриһиннор ытыллыахтарыгар Президент дьаһала тахсан туарын, Тарскай биһиргэр уонна Россия оһолоругар улахан күрэхтэһиннор буолуохтаахтарын кэпсээн туран, Чурапчы улуунун дьон-сэргэ эһилэрин өйүүрүн, Правительствоба ким да бу этиһини утарытыгар эрэнирин биллэрдэ, үүмүт сылга үтүөнү-кэрэни баһарда.

Дмитрий СТРУЧКОВ.

САХА РЕСПУБЛИКАТЫН ПРАВИТЕЛЬСТВОТА ЧУРАПЧЫГА ОТЧУОТТАРА

Икки күннээх программанан Сахабыт сирин Правительствота Чурапчы улуугар кэлэн отчуоттаан барда. Түөрт бөлөбүнэн бары нэһиликэтэри хаһан анал боротокуоһулаах муньахтары тэрийдэ. Хас нэһиликэ бэйэтэ туспа муниципальной тэриллин буоларын учуоттаан биригээдэлэр састааллара үрдүк таһымнаахтык тэриллэн кэлбиттэр. Правительство үлэтин бары хайыскаларынан болпуростарга толору эппиэти биэрдиһэр, кэпсэтинни ытытылар.

2005 сылга Саха Республикатын Правительствота дойдуга Президент В.В.Путин, 2004—2005 сылаах Россия Федеральной Муньаһар Анал суруктарын уонна Саха Республикатын Президент В.А.Штыров биһиргээбит Программаларын уонна да атын кэскиллээх болпуростар хайыскаларынан үлэтин ситиһилээхтик түмүктэтэ. Быһыл Дойду Президент В.В.Путин бэйэтэ Саха сиригэр кэлэ сылдыһыта ону туһулуур, Федеральной былаас биһиги регионмут тэтиһээхтик сайда туарын уонна иннинитин олус суолталаах республика буоларын бэлэтир.

Федеральной сокуоннары миэстэтир олоххо киллэрингэ элбэх үлэ баран кэллэ, чолчулаан 122 нүөмэрдээх сокуонна правовой сыһаннар бэрээдэктэннилэр. Федеральной сокуоннарга сөп түбэһиннэрэн баар 74 республика сокуонун уларытан министрстволарынан уонна ведомстволарынан ытыллыбыт үлэ ситиһилээхтик түмүктэннэ. Дойду үрдүнэн Саха Республикага элбэх муньахтары тэрийдэ, бэйэтин көбүлээһининэн элбэх болпуроту быһаарыста. Федеральной сыһаннаһыга интэриэстэри сөп түбэһиннэрэн үлэни-хамнаһы илээтэ ытта. Промышленность уонна регион инники сайдар тускулларыгар сүрүннээн үлэ барда. Биһир улахан хайысканан буолар бэйэни салайыныыга нэһиликэтэринэн киһири буолар. Республика Парламенын үлэтэ норуот туһугар халбаннаабакка хайыскаһанан кэлбитэ, депутаттар уонна анал комиссиялар миэстэбэ тахсан үлэни ытыллытарын түмүгэ буолар. Правительство уонна Ил-Түмэн депутаттара биһиргэ сөптөөхтүк үлэлээн кэлбит туһулуур экономика механизмнарын сүрүннүүр сокуоннар бириэмэтир биһиргээн кэлбиттэрэ буолар.

Президент уонна Правительство тыа сирин социальнай-экономическай сайдыытыгар ураты суолтаны биэрэн кэллилэр. Быһыл тыа хаһаайыстыбатыгар анаан 6,4 млрд. солк. бэрлэтиннэ, ол иһигэр республика бюджетиттан — 4,5 млрд. солк., федеральнытан — 81 мөл. солк., атын источниктартан — 1,8 млрд.солк.. Ааспыт сылга федеральной бюджеттэн 2004 сыллаахха тэһиһээххэ бу хайысканан үлэ кэлиһэ улаатта. 2005 сылга дьиннээх үүнүү 3,6 % буолла, тыа хаһаайыстыбатын валовой бородууксуйата 12,2 млрд. солк. эбэтэр региональной валовой бородууксуйа 7 % оһоһулунна. Бу көрдөрүүгэ республика аграрнай секторын ситиһиллэрэ Дальнай Восток федеральной уоһуругар иккис миэстэни ыла.

2005 сылга 51,7 млрд. солк. дохуот киһрдэ, былаан 103 % туолла. Ороһуоту аһар буоллаха ааспыт сылга 64,5 млрд.солк. буолла (100 %), бюджет ороһуотун 20 %, ол эбэтэр

14,9 млрд. солк. бюджет эйгэтин үлэһиттэрин хамнаһын төлөөһүннэ барда. Бюджет туолуута уонна ороһуоттар хонтуруоллара бэлэстэринэн курдук ирдэбиллээхтик бардылар. Республика Россия политикатыгар сөп түбэһиннэрэн бюджетты хакатыыга үлэтин былаанна сүрүннээн алмаас ара промышленноһын сайыннарыыга буолбакка атын көдүүстээх хайыскаларга уруулунна. Ол курдук нефтегазовой промышленности сайдарыгар олустар уруулунулар. "Сургутнефтегаз" компания Талааскааннаагы сир баайын хостоон туһага таһаарыны саралаата. Улахан кыайыһын бэлэтиһхэ наада — газ ситимэ. Өлүөнэ өрүү туорааһынын тимиһ суол тутуута 2008 сылга Дьоккуоскай куорат аттыгар кэлэр кыагы ылытын. 2008 сылга улахан муоста тутуутун саралааһын былаанга киһрдэ.

Мас промышленноһа сайдарыгар эргизэн ситиһээтин олохтоон Европа уонна Азия дойдоларыгар атын барда. Уопсайынан бородууксуйаны уонна өһөнү Саха Республикатын таһыгар батарыны АХШ 3,2 млрд долларыгар тэһиһтэ, 2004 сылга тэһиһтээххэ үүнүү 20 % үрдэтэ. Экспорт кэһиһэ 35 % улаатта уонна 2,4 млрд. АХШ доллара буолла.

Республика тутуутугар киһир буоллаха анал программанан 14 оһуола сыл аһы киһирэхтээх дьин соруу толорон кэллэбит. Оһорор дьин тутуутугар 252 тыһ. кв. м. олоххо киһирдэ, 5 % үрдэтэ. Быһыл бу хайыскага 415 мөл. солк. көрүлүннэ. Сибээс таһыма биллэрдик республикага үрдэтэ, ол курдук нэһиликэниэ оһолуун, кырдыаһастыын аһан 100 киһитигэр 30 киһитэ телефоннаах буолла, нэһиликэниэ 99 % телевизорун көрөр кыахтанна. Салгыи интернет уонна видеотелефон "ВИАСЕТ" технологиянан киһирэн сайдара былааннаһар. Сана технологиялары киллэрини түмүгүнэн буолар медицина сайдыыта. Ол курдук Саха сиригэр 2005 сылга 400 сүрэххэ операция оһоһулунна. Бу хайыска салгыи сайдара нэһиликэниэ биллэрдик туһалыа. Демографияны ылан көрөр буоллаха республикага 950 тыһ. киһи оһорор.

Ааспыт сылга улахан дьаһалларынан Улуу Кыайыы 60 сыла бэлэтиһтэннэ. Манна ветераннары оһорор дьинэн хаанчыһы бары улуустарга таһымнаахтык барда, ветераннар социальнай болпуростарыгар эмиз улахан үлэ ситиһилиннэ. 32 сана пааматыннык тутуллан туруорулунна, араас акциялар буолулар, ычат иһитиһтэр туһаайыллар үбүлүһүннэ хамсааһыннар сир аһыи ситиһилээхтик бардылар. Аһа дойдуга Улуу сэрмитин ветераннарын көрүү-истини миэстэтир өһө тэһиһтэ. Саха норуотун улуу аһымныта Оһонхо аан дойдуга ЮНЕСКО иһинэн бэлэтиһтэннэ, киһи аймак улуу аһымнытын статуһун ылла. Манна элбэх үлэ баран биһиги киэн туттар норуотпут аһымныта маньык улахан таһымна тахсыбыта биһиги кыайыбыт буолар. Ааспыт сайын Манчаары Баһылай ооньнууларга ураты таһымнаахтык бардылар, ол курдук Аан дойдуга фестивала ситиһилээхтик түмүктэннэ. Бу улахан политической хабааннаах дьаһал буоларын бэлэтиһхэ наада.

2005 сыл түмүктэрэ Республика сайдыы суолугар баран иһэрин, федеральной сыһаннаһыларга биһэ эрэллээхтик дьаһанан иһэрбитин туһулуур.

БОЛТОҢОҕО

Болтоно нэһиликэгэр Правительство отчуота оһуола дьиниһтэр 11 чаастан буолла. Правительство бастагы биригээдэтин салайан Саха Республикатын Тыа хаһаайыстыбатын министр А.И.Степанов сырытта. Улуустан баһылык И.Н.Аммосов, А.М.Кирилин, А.Т.Ноговицын, Е.И.Саввин сырыттылар.

Айаал Иванович Саха Республикатын Правительствота 2005 сылга туох үлэни-хамнаһы ытыллытын, туох бийыл ситиһилээхтигин ситиһини кэпсээн дакылаат оһордо.

Болпуростарга үтү сыаната тоһо үрдээбитин, уматык сыаната үрдүүрү хаһан тохтуурун ытытылар. Болтоноҕо котельнай тутуута хаһан түмүктэрин ирдэлэн С.М.Слепцов ыытта. А.Е.Колесова кырыы учаастактар сайдыларыгар туһаайан үлэни-хамнаһы, чааһынаагы ынах төбөтүгэр субсидия тоһо көрүлүбэтин туһуласта. Правительство кэлбит бэрэстэһинтэллэрэ сипилин болпуростарга эппиэттэтиһэр.

Ол курдук үтү сыаната үрдүүрү себестоимостан тахсарын быһаардылар, чааһынай хаһаайыстыба хаһаан да баар буолуохтаах дьин чолчулаатылар, манна өйөбүл кооперация тэриһлэн ол иһинэн барыахтааһын бэлэтиһтэлэр. Болтоноҕо котельнайа бийыл үлэбэ киһирин чолчулаан Е.И.Саввин биллэрдэ. Кырыы учаастактар болпуростара сытыытык туарын министр А.И.Степанов бэлэтиһтэ. Хамсааһын суол уонна уот ситимин болпуростарыттан тутулуктааһын этэн, кооперация нөнүө сайдыы суоллара тобуллуохтаахтар дьин быһаарда. Манна Чурапчылар экспериментальной бырайыактара Чурапчыга буолбут тыа хаһаайыстыбатын министрствотын коллегиятыгар киһирбитэ. Бу бырайыак сүүнүнүн учаастактарга, сайылыктарга үлэ таһымнаахтык барыахтаах дьин эттэ. Болтоно кырдыаһа Н.Н.Игнатьев субсидия көрүүн уларыһыа дуо дьин болпуротугар, Айаал Иванович Россия аграрнай политикаһын ирдэбилэ тыа хаһаайыстыбата кооперация нөнүө сайдыахтааһын бэлэтиһтэ. Кооперация хас да көрүннээгин биһилиһтэ.

Дакылаат кэнниттэн болпуростарга Н.И.Оконешикова сылгыһыттарга хамнас туһунан уонна таба иһитиһтэр үлэ хайдах барарын ыытта. Айаал Иванович сылгыһыт уонна табаһыт аһаһана 2000 -лэһи киһи баарын бэлэтиһтэ, сылгыһыт хамнаһын болпуроһа өһө да быһаарылла илигин эттэ. Таба көрүүтэ хотугу программаларга киһирэринэн улахан үлэ барда дьин, манна таба муһун уонна хаанын туһага таһаары болпуростара бааллар. Ол курдук ити этилиһит бородууксуйалары переработкалыыр завод

Этиһилэрэ оһуола иһинэн үлэһиһир Аһалар сүбэлэрин председателэ А.И.Андреев саһа таас оһуола тутуутун туруоруста, манна нэһиликэ бүтүүн турумуутун бэлэтиһтэ. Н.Н.Игнатьев Правительство үлэтин үчүгэһинэн сыһанлаата, отчуот дакылаата тийимтиһтик кэпсэммитин бэлэтиһтэ, уонна Правительствоба эдэр дьон үлэлээн эрэллэриттэн аһынарын иһитиһтэ. Ааспыт үлэлэргэ салайар органнарга үлэлээн кэлбит дьоннорбут ааттарын үлэтиһигэ, ааттарын харыстыырга чолчу дьаһаллар баралларын туруоруста. Атын этиһилэр кооперациялаһын сайылыктан саһаланан барыахтааһар, саһа муоста тутуутугар уонна ис суолларга киһирдилэр. Түмүккэ А.И.Степанов Болтоно олохтоохторо иннинкэ саһа саһааһыннара баар эбит дьин бэлэтиһтэ уонна нэһиликэниэ үлэһиһиргэ-хамсыырга биһэ туруктаах оһолорун сөбүлэһитин биллэрдэ. Куолаһаан Правительство үлэтин үчүгэһинэн сыһанлаатылар.

үлэбэ киһирэхтэһэрин биһилиһиһтэ. Салгыи кооперацияга киһири, племенной үлэ, газ уонна водопровод киһиритин, күрүү уонна хотон тутуутун туһунан ыытытылар. К.Н.Жирков сир межеваниега наһаа сыһанлаах, манна туох дьаһаллар баралларын, үл көрүлүү дуо дьин ыытытытыгар А.И.Степанов кырдык даһаны сир межеваниетыгар коммерческай тэриһтэлэр сыһаналара наһаа улахан, манна анал тэриһтэ тэрийэр туһунан кэпсэтин бара туар, бу тэриһтэ нэһинэ сыһан лаһа кыһаһан

редакционной-издательской холдинг ГЧ. Офсетная база: 337.